

22-24 Eylül 2002
İstanbul - Türkiye

6. Uluslararası Bediüzzaman Sempozyumu

Risale-i Nur Işığında Küreselleşme ve Ahlâk

22-24 Eylül 2002
İstanbul - Türkiye

6. Uluslararası Bediüzzaman Sempozyumu

Risale-i Nur Işığında Küreselleşme ve Ahlâk

Danışman:
Prof. Dr. Faris Kaya

Editör:
Abdullah Albayrak

Tashih:
Orhan Güler

Mizanpaj:
Ömer Demirtaş

Kapak:
Mesut Sarı

Üretim Sorumlusu:
Ali Osman Macit

ISBN: 975-269-020-3

Baskı: Temmuz-2004

Baskı-Cilt:
Nesil Matbaacılık
Sanayi Cd. Bilge Sk. No: 2
34196 Yenibosna / İstanbul
Tel: (0212) 551 32 25 pbx

NESİL YAYINLARI

Sanayi Cd. Bilge Sk. No: 2 Yenibosna
34196 Bahçelievler / İstanbul
Tel: (0212) 551 32 25 pbx
Faks: (0212) 551 26 59

İnternet: www.nesil.com.tr
e-posta: nesil@nesilyayinlari.com

© Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince bu eserin yayın hakkı anlaşmalı olarak Nesil Basım Yayın'a aittir. İzinsiz, kısmen ya da tamamen çoğaltılıp yayınlanamaz.

Çağdaş İslâm Düşüncesinde Küreselleşme ve Ahlâk

Prof. Dr. Abdülmecid Amrani*

Çağdaş İslâm düşüncesindeki küreselleşme ve ahlâk kavramlarının incelenmesi, dini ahlâkla küreselleşme düşüncesi arasında uyum sağlayacak yeni bir perspektif elde etmeye yönelik geleceğe ait tasavvur ve öngörülerin incelenmesidir. Bazı araştırmacılar, bu sorunun, “hür liberal demokrasinin galibiyeti,” “çağdaşlık ve ondan sonraki şeyler,” “tarihin sonu,” “felsefenin sonu” ve “yeni tarihin başlangıcı” gibi yeni kavramların ortaya çıkması sonucunda, yirminci yüzyılın sona ermesiyle birlikte belirmesi görüşündedirler. Bunların çoğu daha sonraları herkesin kültürü haline gelen ve küreselleşme kültürünün ürettiği olumlu özelliklerin en önemlilerinden sayılan büyük bilgi devrimi sonucu meydana gelmiştir.

Ahlâk, değerler konularından biri ise ve insan davranışının olması gereken şeklini araştırıyorsa, hiç kuşkusuz İngilizcede “globalization” ve “Fransızcada “mondialisation” kelimeleriyle anlamı belirlenen küreselleşme düşüncesi, “kapsayıcılık,” bir başka deyişle “bütün dünyayı kapsamayı, içine alması için bir şeyi genelleştirmek ve dairesini genişletmek” anlamına gelmektedir. Küreselleşme her ne kadar genel olarak düşünürlerin, özel olarak da siyaset ve iktisat bilimcilerin tartışma ve eleştiri konusu olmaya devam etse de, en önemlileri serbest sektör ve kurumlar arasında serbest rekabet, kültürel veya teknolojik buluşlar,

* **Prof. Dr. Abdülmecid Amrani:** 1952 yılında Cezayir’in Hanşele şehrinde doğdu. 1981 yılında Cezayir Üniversitesine bağlı felsefe bölümünde lisans eğitimini tamamladı. Aynı alanda İngiltere’deki Glasgow Üniversitesinde 1986 yılında master, yine aynı bölüm ve aynı üniversitede 1990 yılında doktorasını tamamladı. Halen Cezayir/Batna El-Akidü’l Hac Üniversitesi Edebiyat ve İnsani İlimler Fakültesi Dekanı olarak görev yapmaktadır. Yayınlanmış pek çok kitabının yanı sıra ulusal ve uluslararası pek çok ilmi toplantıda tebliğ sundu.

bilgilerin yayılması, gruplar ve insan toplulukları arasındaki benzeşmenin artması olan birçok alanda sürekli bir değişikliği ve aynı şekilde devletler arası coğrafi sınırları kaldırmayı veya eritmeyi hedeflemektedir. Bütün bu etkenler veya faaliyetler, dünyanın küreselleşmesini veya evrenselciliği veya yıldızcılığı teşvik etmekte, daha çok medeni olan toplulukları medeniyetini genişletme, daha kültür-lüleri kültür ve dilini yayma, daha felsefi olanları felsefeleriyle etkileme, daha ahlâklı olanları ahlâkını yayma, daha sanayileşmiş olanları sanayi ürünlerini yaygınlaştırma ve daha çok iletişim araçlarına sahip olanları yayınlarını, bilgiye ve dile dayalı faaliyetinin etkilerini yayma konusunda onlara yardım edip desteklemektedir. Bazı araştırmacılara göre bu olumlu temel unsurlar, başkalarında değil sadece küreselleşmenin yeni bir ideoloji halini aldığı Batılı devletlerde bulunmaktadır. Bize göre bu durumun sebebi, bütün bilim alanlarına girmiş olan ve internet yoluyla bilgilerin dağıtılmasında dünya çapında en büyük ağa egemen haline gelen İngilizcenin küreselleşmesidir.

Bizim küreselleşme düşüncesine dair temel görüşümüz, otoriterliğin düşüşü, serbest liberal demokrasiye doğru yönelme ve yeni evrenselciliğe çağrıdır. Söz konusu evrenselcilik, oynamış olduğu rolle birçok alanda beşeri rekabete çağrı yapmakta, ekonominin, üretici firmaların, eğitim-öğretim ve ahlâkın, medeniyet ve kültürün küreselleşmesini istediği gibi, yeni bir felsefi düşünceye de çağır-maktadır. Bu da bütün toplulukların başka toplulukların deneyimlerinden istifade etmeleri, kendi kültür, medeniyet, tarih ve dinlerini yaymaları ve mesajlarını onlara iletebilmek için bir fırsattır. Bu dünyadaki her şey bilinir hale gelmiş ve insanlığı zorlayan birçok yeni etken sebebiyle sürekli olarak köklü yenileşme ve değişime çağırmaktadır. İşte bu durum, tek kutupçuluğu siyasetini ve felsefesini maddi imkanlarına, gelişmiş medeniyetine, eşsiz kültürüne ve “yaratıcı” tekniklerine dayanarak genişletmeye davet etmektedir. Bu, yeni dünyanın yeni evrenselciliğin gölgesinde düşlemiş olduğu yeni kapitalizmi gerçekleştirmek için bölgesel kuruluşların içine girmesiyle gerçekleşmektedir.

Küreselleşme insan topluluklarına dayatılmış olmasına rağmen, onun olumlu yanları bizi dini ahlâkın küreselleşeceği, ahlâk felsefesinin yeni tarihinin ve temelini halklar arasında karşılıklı ilişkiler ve anlayışın oluşturduğu objektif metotlara dayalı yeni evrenselciliğin başlayacağı yolunda geleceğe ait kehanete yönlendirmektedir. Ancak bu araştırmada ortaya atılan ve açık olan soruları üç temel noktada özetleyebiliriz:

1- Bize küreselleşme düşüncesini dayatan, Batı medeniyeti midir? Eğer bunun cevabı “evet”se bu durumda ahlâk, gelecekte bilinir hale gelecektir. Ama cevap “hayır”sa o zaman ahlâk küreselliğine davet mahalli olarak kalacaktır.

2- Gelecekte medeniyetlerin çağdaş ahlâkını yönetecek olanlar kimlerdir? Bizim istediğimiz olumlu alternatif ahlâki metod nedir?

3- Yeni küreselleşmenin gölgesinde İslam ahlâkı nereye doğru gitmektedir? Acaba bu gerçeği kabul ettiğimizde bizim gerçekçi gerçekliğimiz nasıl olur? Yine onlar, bizim tarihi, medeni gerçekliğimizi kabul ettiklerinde gerçekçi gerçeklikleri nasıl olur? Evrenselcilik, insanlık için bir kazanç mıdır? Başkaları bizim İslami ahlâkımızı nasıl görüyor? Onların küreselleşmiş kültürü, diğer kültürlerle gerçekten birlikte yürüyebilir mi?

Öyleyse yeni küreselleşmiş ahlâk uğrunda bilimsel tekliflere ve metodik hipotezlere iştirak etmek için kapılar açıktır. Yine aynı şekilde küreselleşme düşüncesinin ayırt edici özellikleri, bilgi ve teknolojiye dayalı bilim devriminde ve küreselleşmiş bir dünyadaki maddi ve askeri alanda kendini göstermesine ve dini-ruhi gücü hakimiyeti altına almak için nüfuzunu yaymaya çalışmasına rağmen hâlâ yeni bir medeniyet projesi olarak yeni toplumsal tarihin gölgesinde yeni felsefi düşünceye çağrı yapmakta ve tarih boyunca dünyayı küçük bir köy haline gelmeye iten hür rekabet üzerine kurulu kapitalist düzenin son dönemlerinde insan toplulukları arasındaki tabakalar arası mücadelenin hızlanması sonucunu doğuran küresel tarihselciliği hedeflemektedir.

Buna ek olarak küreselleşme, yaygın olan ekonomik alanı aşan bir düzen veya sistemdir. Bu, genel olarak geniş anlamıyla kültürü ve özel olarak ideolojiyi içinde barındıran iletişimdir. Çünkü o, bize göre sürekli gelişen bir düzen haline gelmiş, etkisi her alanda yaygın ve tam olarak kendini göstermeye başlamıştır.

Bu bağlamda biz küreselleşme olgusunu yönlendiren şeyin kültürel, fikri, ahlâki, felsefi ve geleceğe ait ideolojik etkenler olduğuna inanıyor ve yeni felsefenin laikleştirilmesi ve rasyonalistleştirilmesini hedefleyen yeni bir dünya ideolojisinin doğacağını tahmin ediyoruz. Bilgi, bir sulta ve egemenlik aracı gibidir. Kim kuşatıcı bilgiye, onu yaygınlaştıracak araçlara ve onu değerler alanında kullanma ve görevlendirme gücüne sahipse, tahakküm gücüne ve tâbi olan akıllara egemen olmaya da sahip demektir.

İşte bu yüzden, küreselleşme “Amerikanlaştırma” olarak nitelendirilmiş ve insanlığa dayatılmış fiili bir gerçek haline gelmiştir. Küreselleşme kültürünün gelişmesi ve çağdaş İslami düşüncedeki ahlâkımızın birlikte yürüyebilmesi için bize düşen şey, küreselleşmeyle ilişkide bulunmak ve onu tartışanların görüşlerine katkıda bulunmaktır.

Gerçekten de dünya, üçüncü bin yılın başlamasıyla birlikte küreselleşmiş hale gelmiş ve küresel merkezîliğe, kendi kültürünü ve İslami ahlâkımızı küreselleştirme, eşsizlik, icat ve üretimde diğer milletlerden ayrı olarak tek olma ve otomatik olarak kültürel merkezîçilikten faydalanma izni veren yeni ideolojinin gölgesinde yönlendirilmiş bir eğitim sistemine doğru yönelmeye başlamıştır. Bu durumda, çeşitli alanlarıyla kendi medeniyetini ulaştırmasını ve onu dünya üzerinde genişletmesini kolaylaştıracak şekilde, başka kültürlerle etki edecektir.

Acaba dünya üzerinde bulunan kültür ve medeniyetlerin geleceği ne olacaktır? Gerçekten de filozofların ve bütün medeniyetleri, onlardaki mücadelenin doğasını, medeniyetlerin gelişmesine, yükselmesine ve yayılmasına neden olan sonuçları veya medeniyetlerin çöküşlerinin sebeplerini araştıranların çoğu, işin farkına varmış ve konuya dikkat çekmişlerdir. Bu araştırmalar hâlâ ilgililer tarafından tartışma konusu olmaya devam etmektedir.

Amerikalı düşünür Samuel Huntington, “Aynı medeniyete ait olan bir grup devletin, değişik medeniyetlere mensup başka bir grup devletle savaşması halinde, söz konusu devletlerin birlikte hareket ederek kendi medeniyetlerine mensup

olanları desteklemesi doğaldır”¹ önermesini esas alan bir medeni toplum şeklini tanımlayan görüşü savunmaktadır.

Mücadele, girift bir olgu olarak ondan daha girift başka bir olguyla çatışmaktadır! Çünkü bu şiddet, yıkım ve haraptan bazen ötekilerin aleyhine olan bir kültürel ve medeni genişleme doğmaktadır. Bu temele binaen bizim düşüncemize göre, genelde felsefe ve özelde idealizm, XX. yüzyılın bitmesiyle birlikte sona ermiş ve gelecekteki küreselleşme olgusuna bağlı olarak kültür, yayın, iletişim, medeniyet ve bilimin küresel hale geleceğini ve sonunda dünyayı kesin bir şekilde birleşik bir ideolojiye, yani yeni bir ahlâka itecek olan fikri ve felsefi kehanetlerin gölgesinde yeni küreselleşmiş tarih ortaya çıkmıştır.

Bize göre bu tekil düşünceyle birlikte dar kültürler ve toplumsal-felsefi ekoller tedricen ortadan kalkacak; tıpkı zulüm, zorbalık, kölelik ve toplum katmanları arasındaki farklara karşı savaş veren işçi sınıfı örneğinde olduğu gibi, onlarca yıl boyunca medeniyetler çatışacak ve buradan da insanlığın küreselleşmiş yeni tarihi ortaya çıkacaktır. Şöyle ki:

İki tabaka arasındaki çatışma ortadan kalkarak eski düşmanlar arasındaki menfaat ilişkisine döndü ve aynı şekilde çeşitli araçlarla düzeni destekler hale geldi. Çünkü düzenin güçleri veya hakim otorite (establishment), kendisine direnen bütün unsurları, kültürel aldatmaca veya madde yoluyla kendi içine almayı başarmıştır!

Bu durum bizi, insanlığa birçok alanda dayatılan küresel ideolojinin küreselleşmesinin gölgesinde birleştirilmiş yeni tarihi oluşturmak ve yeni bir medeniyet projesine ulaşmak için yeni bir çözümü düşünmeye sevk etmektedir. Çağdaş İslam düşüncesindeki ahlâk metodu da, çağdaş küresel metotların içinde olacaktır.

Küreselleşme sadece toplumsalcılık ve otoriterciliğin düşüşüne ve bireysel demokrasiye yönelmeye çağırmamakta, aynı zamanda muhtelif alanlardaki rekabetin gölgesinde yeni küreselcilğe ve yeni ahlâka çağırmaktadır. Bu da ekonomi, teknoloji, siyaset ve öğretimin küreselleşmesi çerçevesinde olacaktır. Bu ise gelişen toplumların tarihselciliği uygulayabilmeleri ve ihtiyaç ilkesini esas alan yeni dünya imparatorluğunu desteklemesi, eğitim sisteminde özel akılcı metodu kullanabilmeleri için bir fırsattır.

Gerçekten de geniş anlamıyla kültür, antropoloji bilginlerinin tanımladıkları gibi adetler, gelenekler, değerler, örfler, ahlâk, davranış, dil, din vb. şeylerdir. Bu esasa binaen, her toplumun kendi ayırt edici özellikleri ve hususiyetleri vardır. İnsan aynı anda çevreye ve kainata ait bir varlık olması hasebiyle, ağaç gibi kendi kültürüne, kökenine ve ilkelerine bağlıdır. İnsan daima araştırır ve bütün insanlığa yönelmeyi ister. Aynı zamanda onu, vazgeçemeyeceği iki istek arasında; yani özel olma isteğiyle kainata ait olma isteği arasında buluruz.² Ahlâk, insan davranışının olması gereken şeklini incelerken estetik ilmi sanat eserinin olması gereken özelliklerini, mantık ilmi ise doğru düşünmenin olması gereken şeklini

¹ Samuel Huntington, *Medeniyetlerin Çatışması*, Bir grup profesörün tercümesi, 65.

² Süyâr el-Cemîl, *Yeni Küreselleşme ve Orta Doğu'nun Hayati Alanı*, (Beyrut, Stratejik Araştırmalar İncelemeler ve Tevsik Merkezi, 1997), 27.

araştırır. Bu ilimler çağdaş felsefede “değerler bahsi” adını alırlar. Buna rağmen insan gelişmek, yükselmek, değişmek ve başkalarıyla düşünce ve bilgi alanında anlaşabilmek için gayret gösterir. Yine aynı şekilde o, Yüce Allah’ın “*Ey insanlar, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık. Tanışasınız diye sizi halklara ve kabilelere ayırdık. Kuşkusuz Allah katında en değerliniz, en çok korunanınızdır. Hiç şüphesiz Allah, çok bilen ve haberdar olanıdır.*”¹ sözüne binaen “medeniyetlerin tanışması” veya “medeniyetlerin diyalogu” mefhumu için çalışır.² İslam alemi bu evrenselliğin parçalanmaz bir cüz’üdür. O daima yenilenme, değişim, tanışma, medenileşme ve çeşitli alanlarda konforlu bir hayat için çalışır. Bu, yukarıdaki ayetin pekiştirdiği nesnel bir gerçektir. Yani insanlık, bütün ırka, kavme, lügate, lisana ve dine ait çeşitliliğiyle birlikte bir tek köke mensuptur. Buradaki temel ilke, her ümmetin ötekine bakması ve dünyayı tek bir aile esasına göre yeniden kurmak için çalışmasıdır.³ Bu temele binaen biz, “küreselleşmiş bir toplumun doğuşu”nu haber veren veya bekleyenlere şaşmıyoruz!

Yukarıda anlattıklarımızdan çıkan sonuç şudur ki küreselleşme felsefesi, dünyayı sosyal, kültürel, ideolojik ve eğitimsel yönden küreselleştirecektir. İslam alemi de kendi mütevazî imkanlarıyla yenilenmeye, değişime ve ortak hareket etmeye çağıran her projeyi geliştirme çabasına katılacaktır. İngilizce, dünyada en yaygın dildir. Çünkü İngilizce, sadece bilim ve bilginin dili değil, aynı zamanda bilim, bilgi ve yeni teknolojiye ulaşmak için bir araçtır. Bu durum, en gelişmiş ülkelerden başlayarak Asya’dan Avrupa’ya, oradan da Kuzey Amerika’ya kadar gözlenmektedir. Bizim Arapçamız, İngilizceyi bilgi alanındaki tekniklere ve özellikle de uygulamalı bilgilere erişmek için bir araç, alet ve metot olarak kullanan bu halkların dili gibidir.

İslam toplumunda ıslah edilmesi mümkün olanın ıslah edilmesi çerçevesinde bizden istenen şey, öz güven, eğitim ve ahlâka ilişkin stratejimizi geliştirmeye uygun olan beşeri gücümüzü kullanmak, bundan başka dil, köken, tarih ve medeniyet değerlerinin bizi birbirimize bağladığı toplumlarla bloklaşmaya gitmektir.⁴ Bu da dünya olaylarını etkilemek ve onları küreselleşmiş ve değişime açık hale gelmiş olan tarih, zihniyetleri geliştirmek, tezleri yeniden gözden geçirmek, hızlı gelişim fırsatlarını güçlendirmek, yeni küreselleşme ve ahlâk felsefesiyle birlikte yürüyecek şekilde pedagojik ve bilimsel yol ve metotlarla, yeni olana uyum sağlamak için gereklidir. Kültürel yalnızlığımızdan çıkmamız ve küreselleşen dünyada kendi varlığımızı kabul ettirmemiz buna bağlıdır. Bunun için yapmamız gereken öncelikler şunlardır:

1- Bilimsel kurumlar, araştırma ve tercüme merkezleri; Araplar ve Müslümanlarda ahlâk felsefesinin geçirdiği tarihi gelişim sürecini inceleyen akademiler kurulmasına derinden inanmak.

¹ Hucûrât, 13.

² Zekeriya İbrahim, *Ahlâkî Sorun*, (Mısır, Dâru Mısır li’t-Tibâa, 1980).

³ Zeki Elyâd, *Medeniyet Meselesi*, (Dârülbeyzâ, el-Merkezü’s-Sekâfiyyü’l-Arabî, 1999), 74.

⁴ Belkâsım Salâtîniyye, *Küreselleşme Gerçeği*, (Mecelletü’l-İlûmî’l-İnsâniyye 1999, sayı: 121, s. 14, 15.

2- İngilizce artık küreselleşmiştir. Çünkü dünya nüfusunun % 90'ından fazlası bu dili kullanmaktadır. Kendi ahlâk felsefemizin zeminini hazırlamak için bütün alanlara İngilizceyi sokmalıyız ki bu, küreselleşmiş bir dünyaya doğru yönlendirilmiş olan tek kutuplu siyasete girebilmek için şarttır.

3- Öğretim programlarını, eğitim metotlarını ilk safhalarda çağdaş İslam düşüncesi ve onun birleştirilmesi uğrunda, yeni bilgiye dayalı ihtiyaçlara uygun olarak yeniden gözden geçirmek.

4- Yabancı dillerin, tarihsel dönemlerde gerçekleştirmiş olduğu eşsizlik, “yaratıcılık,” sanat, sanayi icadı ve bu çağda ulaşmış olduğu bilgi devrimine derinden inanmak.

5- İslami toplumumuzdaki eğitim sisteminin ıslahını sağlamak üzere, eğitiminin geleneksel olmaktan çıkması için ona küreselleşen dünya kültürüne uyumlu yeni ahlâki metotlar, yollar ve anlayışlar katmak.

6- Ahlâk ve eğitim biliminde, yönlendirici ve uzman dünya kültürlerinin çeşitliliğine inanan kültürlü İslam seçkinlerinin öğretim programlarının ve onların İslam toplumundaki etkinlik alanının hazırlanmasına katkıda bulunmak.

7- Müslüman'ı, küreselleşme felsefesi ve onun kültürel ve ahlâki sonuçlarını anlama konusunda bilinçlendirmek; yeni eğitim ve ahlâk düşüncesine dahil olmak için eski zihniyetleri değiştirmek.¹

8- Çağdaş İslam düşüncesindeki ahlâk ilmiyle ilgilenenler ve araştırma yapanlar için özel bir bütçe hazırlanması ve bunun, yeni felsefeyle beraber gidebilmek için önceliklerin başına konulması.

SONUÇ:

“Küreselleşme felsefesi,” tanımını her ne kadar yeni olsa da, hızla yaygınlaşmış ve gelişme göstermiş, dünya insanlığı tarafından kabul görmüş, bilgiye dayalı maddi ve teknolojiye dayalı sınırlı bir güç haline gelmiştir. Şimdiye bu felsefe dinsel, ruhsal ve kültürel bir güç olmaya çalışmaktadır. Bu köklü değişim, hızlı gelişim ve kültürel damgalama (kendi kimliğini dayatma), dünya toplumunu bu bilimsel imkanlardan ve kullanıma hazır insan enerjisinden faydalanmaya itmiştir. Şimdi bilgi devrimini yaşamamış olan toplumların geleceğini soruyoruz: Acaba bu toplumlar kendi kültürel üsluplarıyla, etkilenecekler mi, yoksa etkileyecekler mi? Bu dönüşümlerin ışığında mümkün merteye insanlığı tek kutupluluğa iten ve bizi, bu yeni bin yılın başlamasıyla birlikte küreselleşen akılcılık, laiklik ve çağdaşlıkla beraber yürüyen birtakım metotlara ilişkin bazı fikri kavramlar önermeye sevkeden yönlendirici felsefe, ahlâk, medeniyet ve eğitime ilişkin bazı yönlerine değinmeye çalıştık. Acaba onların gerçeğine teslim olursak bizim pozitif gerçeğimiz nasıl olur? Onlar bizim tarih, ahlâk ve medeniyete ilişkin gerçekliğimizden etkilenirlerse gerçeklikleri nasıl olur? Acaba Evrenselcilik [Universonalizm], insanlığın bir kazancı mıdır? Ötekiler, bizim eğitim sistemimizi

¹ Haydar, İbrahim, *Küreselleşme ve Kültürel Kimlik Tartışması*, Mecelletü Âlemi'l-Fikr, Aralık 1999, sayı: 2, s. 95, 121.

nasıl görüyorlar? Acaba bilfiil onların kültürleri, diğer kültür ve medeniyetlerle birlikte gidebilir mi? Devletlerin coğrafi sınırlarının eritilmesi, ırka dayalı kavmiyetlerin ortadan kalkması, zihniyetlerin değişmesi ve medeniyetlerin çarpışmasıyla birlikte, insanlık sonuçta bize göre yakın on yıllar içinde yeni küreselciliğe geçecek; fikir, sanat ve teknikteki hür rekabet, mantıksal bir yolla geçerli hale gelecektir. Bu durumda Hegel'in şu sözü gerçekleşmiş olacaktır:

“Akla uygun olan her şey gerçektir ve gerçek olan her şey akla uygundur.”